

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Esitys on tavoitteiltaan kannatettava, erityisesti oikea-aikaisen tuen vahvistamisen, hallinnon keventämisen ja palvelujen joustavoittamisen osalta. Kuitenkin kokonaisuudessa korostuu riski siitä, että ennaltaehkäisevä ja varhainen tuki jäävät liian yleiselle tasolle ilman riittävää velvoittavuutta ja resursointia. Tämä voi johtaa siihen, että tuki kohdentuu edelleen liian myöhään ja raskaampiin palveluihin.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Rakenteellisesti kyllä, mutta käytännön toteutuksessa on epävarmuutta erityisesti varhaisen tuen, palvelujen saavutettavuuden ja asiakasprosessien todellisen sujuvuuden osalta.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Määrittely selkeyttää kohderyhmää ja tukee palvelujen kohdentamista, mikä on tärkeää lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. On kuitenkin keskeistä varmistaa, että määrittely ei nosta palvelujen kynnystä tai viivästyä tuen saamista. Lapsen oikeuksien toteutuminen edellyttää oikea-aikaista, saavutettavaa ja riittävää tukea jo varhaisessa vaiheessa. Mikäli tuen tarpeen tunnistaminen tapahtuu liian myöhään, kasvaa riski tilanteiden kärjistymisestä ja raskaampien lastensuojelutoimenpiteiden tarpeesta.

Ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta on tärkeää, että palvelujärjestelmä tunnistaa myös lievemmat ja varhaisessa vaiheessa ilmenevät tuen tarpeet ilman, että asiakkaan tulee täyttää tiukkoja kriteerejä. Palvelujen saatavuuden tulee olla yhdenvertaista ja matalan kynnyksen periaatteella toteutuvaa, jotta kaikki lapset ja perheet saavat tarvitsemansa tuen ajoissa.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Ennaltaehkäisevä näkökulma on keskeinen ja kannatettava ja se tukee vahvasti lapsen oikeuksien toteutumista sekä yhdenvertaista pääsyä palveluihin. On tärkeää, että hyvinvoinnin edistäminen ei jää pelkästään yleiselle tasolle, vaan konkretisoituu arjen työssä varhaisena puuttumisena ja oikea-aikaisena tukena lapsille, nuorille ja perheille. Varhainen tuki ehkäisee ongelmien kasautumista ja vähentää raskaampien palveluiden tarvetta, mikä on sekä inhimillisesti että taloudellisesti kestävä. Toteutus edellyttää selkeitä toimintamalleja, riittäviä resursseja sekä palveluiden hyvää saavutettavuutta, jotta apu on aidosti saatavilla silloin, kun sitä tarvitaan. Lisäksi on varmistettava, että palvelut tavoittavat kaikki perheet yhdenvertaisesti riippumatta asuinpaikasta tai elämäntilanteesta.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Selkeyttää työnjakoa, mutta onnistuminen riippuu resursseista. Liiallinen kuormitus heikentää työn laatua ja asiakkaiden kohtaamista. Lisäksi esityksessä ei riittävästi tunnusteta yhteisöpedagogien ammattitaitoa ja osaamista osana sosiaalialan kokonaisuutta. Korkeasti koulutetut yhteisöpedagogit tekevät merkittävää ja vaikuttavaa työtä erityisesti ennaltaehkäisevän työn, varhaisen tuen ja yhteisöllisen työotteen parissa. On tärkeää, että heidän osaamisensa tunnustetaan tasavertaisena sosionomien kanssa ja että heidät huomioidaan selkeästi osana sosiaalihuollon ammattirakennetta. Ilman tätä on riski, että osaavaa työvoimaa ei hyödynnetä täysimääräisesti ja palvelujen vaikuttavuus heikkenee.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Kannatettava uudistus, mutta siihen sisältyy merkittäviä riskejä, mikäli palvelun sisältö ja resursointi jäävät liian kevyiksi suhteessa perheiden todellisiin tarpeisiin. Nykytilanteessa lasten ja nuorten pahoinvointi on lisääntynyt ja on jatkuvassa kasvussa, mikä edellyttää huomattavasti vahvempaa panostusta ennaltaehkäisevään työhön, varhaiseen puuttumiseen ja oikea-aikaiseen tukeen.

On keskeistä tunnistaa, että lasten ja nuorten haasteet eivät synny irrallaan, vaan ne kytkeytyvät vahvasti perheiden, arjen toimintaympäristöjen ja laajemman yhteiskunnallisen tilanteen muutoksiin. Tämän vuoksi lapsiperhepalvelujen tulee olla riittävän kokonaisvaltaisia, pitkäjänteisiä ja tarvittaessa intensiivisiä, jotta ne voivat aidosti vastata perheiden monimuotoisiin tuen tarpeisiin.

Mikäli palvelu jää liian yleisluontoiseksi tai kevyeksi, on vaarana, että tuki kohdentuu liian myöhään ja tilanteet ehtivät kriisiytyä, mikä lisää raskaampien ja kalliimpien palvelujen, kuten lastensuojelun, tarvetta. Ennaltaehkäisevän työn vaikuttavuus edellyttää, että tuki on saavutettavaa, riittävän vahvaa ja kohdennettua jo varhaisessa vaiheessa.

Lisäksi on tärkeää varmistaa, että palvelu rakentuu aidosti perheiden arkeen jalkautuvaksi ja moniammatilliseksi kokonaisuudeksi, jossa huomioidaan koko perheen tilanne eikä ainoastaan yksittäisen lapsen tai nuoren oireilu.

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Selkeyttää kokonaisuutta ja pyrkii kokoamaan hajanaista palvelukenttää yhtenäisemmäksi, mikä on lähtökohtaisesti kannatettavaa. Kuitenkin palvelujen yhteensovittaminen muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä työllisyyspalveluiden kanssa vaatii tarkennuksia, jotta asiakkaan palvelupolku ei pirstaloidu. Erityisen tärkeää on varmistaa, että palvelut tukevat ennaltaehkäisevästi työ- ja toimintakykyä sekä mahdollistavat varhaisen puuttumisen tilanteisiin ennen niiden pitkittymistä. Lisäksi tulee huomioida eri ammattiryhmien, kuten yhteisöpedagogien, osaaminen osana moniammatillista kokonaisuutta, jotta asiakkaiden tarpeisiin voidaan vastata kokonaisvaltaisesti ja yhdenvertaisesti.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

Keskeistä on varmistaa, että palvelurakenne ei pirstaloidu niin, että asiakkaan kokonaisvastuu hämärtyy. Moniammatillinen ja perhekeskeinen työote tulee säilyttää. Lisäksi on tärkeää varmistaa, että palveluiden kokonaisuus tukee aidosti ennaltaehkäisevää työtä ja varhaista puuttumista, jotta asiakkaiden tilanteisiin voidaan vastata ennen niiden monimutkaistumista.

Palveluiden kehittämisessä tulee huomioida lapsen oikeudet sekä perheiden yhdenvertainen pääsy palveluihin riippumatta asuinalueesta tai elämäntilanteesta. Erityisesti lapsiperheiden kohdalla on

tärkeää, että palvelut muodostavat selkeän ja helposti saavutettavan kokonaisuuden, jossa vastuutahot ovat asiakkaalle ymmärrettäviä ja yhteistyö eri toimijoiden välillä toimii saumattomasti.

Lisäksi korostamme, että eri ammattiryhmien osaaminen tulee tunnistaa ja hyödyntää täysimääräisesti. Yhteisöpedagogien rooli ennaltaehkäisevässä työssä, yhteisöllisessä toiminnassa ja nuorten tukemisessa on merkittävä, ja heidän asemansa tulee huomioida tasavertaisena suhteessa muihin sosiaalialan ammattilaisiin. Tämä tukee palveluiden vaikuttavuutta ja mahdollistaa asiakkaiden tarpeisiin vastaamisen monipuolisemmin.

Kokonaisuutena palvelurakenteen tulee tukea asiakkaan sujuvaa palvelupolkua, jossa vastuu ei siirry asiakkaalle itselleen, vaan järjestelmä toimii johdonmukaisesti ja asiakaslähtöisesti.

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Oikea suunta, mutta kriittistä on varmistaa, että yhteydenotto johtaa aidosti nopeaan arviointiin. Viiveet heikentävät varhaisen tuen vaikuttavuutta. Lisäksi on tärkeää, että palveluihin pääsy on matalan kynnyksen mukaista ja yhdenvertaista kaikille asiakkaille. Varhaisen puuttumisen näkökulmasta alkuvaiheen prosessien tulee tunnistaa tuen tarpeet riittävän ajoissa, jotta tilanteiden kärjistyminen ja lastensuojelun raskaampien toimenpiteiden tarve voidaan ehkäistä. Moniammatillinen yhteistyö sekä eri ammattiryhmien, kuten yhteisöpedagogien, osaamisen hyödyntäminen tukevat kokonaisvaltaista arviointia ja asiakkaan tilanteen ymmärtämistä.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Selkeyttää rakennetta, mutta omatyöntekijyyden jatkuvuus ja todellinen saatavuus ovat ratkaisevia. Asiakassuunnitelman tulee olla aidosti lapsen ja perheen tarpeista lähtevä, osallistava ja elävä asiakirja, joka tukee varhaista puuttumista ja ennaltaehkäisevää työtä. On tärkeää varmistaa, että lapsen oikeudet ja ääni tulevat huomioituksi suunnitelmassa. Lisäksi omatyöntekijän riittävä aika asiakkaalle on keskeistä laadukkaan ja yhdenvertaisen palvelun toteutumiseksi. Moniammatillinen yhteistyö, jossa myös yhteisöpedagogien osaaminen tunnistetaan ja hyödynnetään tasavertaisesti sosionomien rinnalla, vahvistaa asiakastyön vaikuttavuutta.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Esitetty joustavuus asiakasmitoituksessa on ongelmallinen ja sisältää merkittävän riskin lasten oikeuksien, turvallisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi. Liian suuret asiakasmäärät heikentävät väistämättä sosiaalityöntekijän mahdollisuuksia kohdata lapsi yksilöllisesti, arvioida tuen tarvetta riittävän syvällisesti ja reagoida ajoissa. Tämä vaarantaa lapsen oikeuden saada suojelua, tukea ja turvallinen kasvuympäristö.

Kun työntekijällä on liikaa asiakkaita, kasvaa riski, että vakavatkin tilanteet jäävät tunnistamatta tai niihin puututaan liian myöhään. Tämä ei ole pelkästään laadullinen kysymys, vaan suoraan lapsen turvallisuuteen liittyvä riski. Lisäksi liian suuret asiakasmäärät johtavat eriarvoisuuteen: kaikki lapset eivät saa saman tasoista tukea, vaan palvelun laatu riippuu käytännössä työntekijän kuormituksesta.

Katsomme, että asiakasmitoituksen tulee olla riittävän sitova ja turvata työntekijälle realistinen mahdollisuus tehdä laadukasta, lapsen edun mukaista työtä. Ilman tätä vaarana on, että järjestelmä ei kykene toteuttamaan keskeisiä tavoitteitaan eikä turvaamaan lasten oikeuksia yhdenvertaisesti.

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

Keskeistä on varmistaa, että järjestelmä tukee varhaista tunnistamista eikä siirrä ongelmia myöhempään vaiheeseen. Tämä edellyttää riittäviä resursseja, toimivia yhteistyörakenteita sekä selkeitä vastuita eri toimijoiden välillä. Lisäksi on tärkeää, että lapsen oikeudet, yhdenvertaisuus ja palvelujen saavutettavuus toteutuvat käytännössä. Varhaisen tuen tulee olla aidosti matalan kynnyksen palvelua, jossa hyödynnetään moniammatillista osaamista, mukaan lukien yhteisöpedagogien asiantuntemus osana sosiaalialan kokonaisuutta.

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Selkeyttä lisää, mutta riski on, että tehtäväkenttä kuormittuu liikaa ilman riittävää resursointia. Esitys ei riittävästi huomioi sitä, että sosiaalityöntekijöiden työ on jo nykyisellään kuormittunutta, mikä heikentää mahdollisuuksia toteuttaa laadukasta, lapsen oikeuksia turvaavaa työtä. Mikäli tehtäviä lisätään tai vastuita laajennetaan ilman konkreettisia lisäresursseja, vaarana on, että työn painopiste siirtyy entistä enemmän hallinnollisiin velvoitteisiin asiakkaan kohtaamisen kustannuksella. Tämä heikentää erityisesti varhaisen tuen toteutumista ja voi johtaa tilanteisiin, joissa lasten ja perheiden tuen tarpeet tunnistetaan liian myöhään. Lisäksi esityksessä ei riittävästi hyödynnetä muiden ammattiryhmien, kuten yhteisöpedagogien, osaamista tehtäväkentän tasapainottamisessa ja ennaltaehkäisevän työn vahvistamisessa.

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

Selkeyttää vastuuta ja on kannatettava. On kuitenkin tärkeää varmistaa, että vastuuviranhaltijalla on riittävät resurssit ja toimivaltuudet tehtävän hoitamiseen sekä mahdollisuus huomioida päätöksenteossa lapsen oikeudet, yhdenvertaisuus ja varhaisen tuen näkökulma.

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

Hallinnollisen työn keventäminen on perusteltua, kunhan asiakkaan oikeusturva ei heikkene.

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

Maksujen korotukset voivat heikentää palvelujen saavutettavuutta ja lisätä eriarvoisuutta. Tämä on erityisen huolestuttavaa varhaisen tuen näkökulmasta. Korotukset voivat johtaa siihen, että osa asiakkaista viivästyttää tai jättää kokonaan hakeutumatta palveluihin taloudellisista syistä, mikä lisää riskiä ongelmien kasautumisesta ja raskaampien palvelujen tarpeesta myöhemmässä vaiheessa. Tämä kehitys on ristiriidassa esityksen tavoitteiden kanssa, jotka korostavat oikea-aikaista tukea ja ennaltaehkäisyä. Lisäksi maksujen korotukset voivat kohdistua suhteettomasti haavoittuvassa asemassa oleviin perheisiin ja lapsiin, mikä heikentää yhdenvertaisuuden toteutumista palvelujärjestelmässä.

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

Muut säädösmuutokset ovat pääosin perusteltuja, mutta niiden vaikutuksia tulee tarkastella kokonaisuutena suhteessa palvelurakenteen muutoksiin, lasten ja perheiden palveluihin sekä lastensuojelun tarpeeseen. Erityisesti on tärkeää arvioida, miten muutokset vaikuttavat ennaltaehkäisevän työn toteutumiseen, varhaisen tuen saatavuuteen sekä palvelujen yhdenvertaisuuteen eri alueilla. Lisäksi tulee varmistaa, että eri ammattiryhmien, kuten yhteisöpedagogien, osaaminen tunnustetaan ja hyödynnetään täysimääräisesti osana sosiaalihuollon kokonaisuutta.

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Esityksessä painottuu selvästi lyhyen aikavälin talousvaikutusten tarkastelu, mikä antaa puutteellisen kuvan uudistuksen kokonaisvaikutuksista. Ennakkovaikutusten arviointi ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen kustannusvaikuttavuudesta on riittämätöntä, eikä siinä huomioida riittävästi sitä, että oikea-aikainen tuki vähentää merkittävästi raskaampien ja kalliimpien palvelujen tarvetta, kuten lastensuojelun sijoituksia.

Lisäksi esityksessä ei riittävästi arvioida henkilöstöresurssien kuormittumisen taloudellisia vaikutuksia. Mikäli asiakasmäärät kasvavat ilman vastaavaa resurssien lisäämistä, seurauksena voi olla työn laadun heikkeneminen, palvelujen viivästyminen ja sitä kautta kustannusten kasvu pitkällä aikavälillä.

Taloudellisessa tarkastelussa tulisi huomioida myös yhdenvertaisuuden näkökulma: asiakasmaksujen korotukset ja palvelujen mahdollinen heikentynyt saavutettavuus voivat lisätä eriarvoisuutta ja siirtää kustannuksia myöhempään, raskaampiin palveluihin.

Kokonaisuutena taloudellinen arviointi jää liian kapeaksi ja lyhytjänteiseksi. Jotta uudistuksen todelliset vaikutukset voidaan ymmärtää, tarvitaan laajempi ja pitkäjänteisempi tarkastelu, jossa huomioidaan ennaltaehkäisy, varhaisen tuen ja moniammatillisen työn tuottamat säästöt sekä inhimilliset hyödyt.

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Vaikutusten arviointi on osittain riittävä, mutta kokonaisuutena ennakkovaikutusten arviointi jää puutteelliseksi erityisesti ennaltaehkäisevän työn, varhaisen puuttumisen, palvelujen saavutettavuuden sekä henkilöstöresurssien näkökulmasta. Esityksessä ei riittävästi tarkastella sitä, miten muutokset vaikuttavat eri asiakasryhmiin, alueelliseen yhdenvertaisuuteen tai lastensuojelun kuormitukseen pitkällä aikavälillä. On olemassa merkittävä riski, että ilman riittävää ennakkoarviointia ja resursointia palvelujen kuormitus kasvaa, työn laatu heikkenee ja tuki kohdentuu entistä myöhemmin, mikä voi lisätä raskaampien ja kalliimpien palvelujen tarvetta. Ennakkovaikutusten arviointia tulisi vahvistaa erityisesti lapsen oikeuksien, tasa-arvon ja palvelujärjestelmän kokonaisvaikuttavuuden näkökulmasta ennen uudistuksen toimeenpanoa.

Paakkunainen Lotta
Kasvuväylä Oy